

Vysoká škola CEVRO Institut

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Voborský

Praha 2022

Vysoká škola CEVRO Institut

Katedra ekonomie

**ANALÝZA VÁLKY A PROCESU
INSTITUCIONÁLNÍ ZMĚNY SKRZE
TRANSAKČNÍ NÁKLADY**

Jakub Voborský

Studijní program: Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Hospodářská politika
Vedoucí práce: Ing. Mgr. Dominik Stroukal, PhD.

Bakalářská práce

Praha 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně, uvedl v ní všechny použité prameny a zdroje a v textu řádně vyznačil jejich použití.

V.....dne.....

Poděkování

Děkuji panu Ing. Mgr. Dominiku Stroukalovi, PhD. za podporu při výběru tématu, a zároveň i za trpělivost, kterou měl se mnou při jeho zpracování.

Resumé

Tato bakalářská práce se zaměřuje na aplikace teorie transakčních nákladů na studium konfliktu a války nahrazením lineární ekonomické logiky paradoxní logikou strategie. Práce je rozdělena na tři části. První se věnuje teoretickému zdůvodnění a formulaci výzkumné metody. V druhé části ji aplikuji na dvě případové studie, a v části poslední optikou této metody popisuje spouštěče procesu institucionální změny.

Klíčová Slova

Konflikt, transakční náklady, kooperativní řešení, nekooperativní řešení, paradoxní logika, válka, strategie, institucionální změna

Resumé

This bachelor thesis focuses on applying transaction cost theory to the study of conflict and war through substituting the linear economic logic with the paradoxical logic of strategy. The thesis is divided into three parts. The first one concentrates on theoretical substantiation and formulating the research method. In the second one I apply it to two case studies, and in the last one I use the optics of the method to describe the triggers of the process of institutional change.

Keywords

Conflict, transaction cost, cooperative solution, noncooperative solution, strategy, paradoxical logic, war, strategy, institutional change

Úvod.....	7
Ekonomie a vojenské umění	8
Přehled tématické literatury	11
Teorie transakčních nákladů ve světě strategie.....	15
Teorie a konceptuální přístup	15
Logika Strategie	19
Kulminační bod.....	21
Dodatek: Typologie války	25
Aplikace na teorii transakčních nákladů	26
Shrnutí.....	29
Aplikace teorie transakčních nákladů na vybrané příklady vojenské a diplomatické historie	30
Případová studie č. 1: Bitva u Slavkova	30
Případová studie č.2: Ruská invaze na Ukrajinu 2022	34
Transakční náklady a process institucionální změny	42
Hradby a kanóny	42
Shrnutí.....	44
Závěr	45
Zdroje a prameny	47

Úvod

Je možné skrze teorii transakčních nákladů analyzovat chování soupeřících států a vojsk?

Studium ekonomie a studium konfliktu mají více společného, než se na první pohled může zdát. V obou případech se v centru pozornosti nacházejí záměrně jednající aktéři, jejichž cílem je změna situace, která jim nevyhovuje. V obou případech jejich činy vyvolají zpětnou vazbu prostředí, do kterého jsou namířeny. Pro úspěšnou analýzu vzájemných interakcí takovýchto aktérů je potřeba zkoumat akci kterou provádějí samotnou, považovat ji za základní předmět studia, na němž pak můžeme stavět teorii. Pro ekonomii je takovou jednotkou transakce, směna. Skrze evoluční tržní proces probíhá koordinace akcí jednotlivých aktérů. Podstatou konfliktu je ale diskoordinace záměrů, a základním předmětem studia je souboj/duel, skrze který probíhá rozuzlení souboje vůlí.

Abychom mohli aplikovat ekonomické koncepty, teorie, a metody výzkumu, konkrétně námi zvolenou teorii transakčních nákladů na konflikt, jehož speciálním případem je válka - akt násilí s cílem donutit protivníka splnit vůli agresora, musíme poznat pravidla, kterými se řídí. Podstatou války, její logikou, a rozdílem reaktivního prostředí ve kterém jsou akce uskutečňovány se zabývá první část této práce. Formuluji v ní metodu, skrze kterou si lze "nasadit brýle" ekonomického konceptu transakčních nákladů, modifikované paradoxní strategickou logikou konfliktu k nalézání vzorců a pravidel podle kterých jednají aktéři účastníci se válečného konfliktu skutečného i pouze potencionálního.

Druhá část této práce aplikuje tuto metodu na dvě případové studie, a ukazují na nich deskriptivní i prediktivní vlastnosti této metody. Část poslední, byť notně krátká, pak ukazuje, že tuto metodu lze použít nejen ke studiu konfliktů samotných, ale i k chápání spouštěčů proměn společenských institucí.

Ekonomie a vojenské umění

Ekonomie je věda studující chování lidí a koordinaci jejich plánů skrze tržní proces, a to ve světě nekonečných tužeb a konečných prostředků. Základním stavebním kamenem tržního procesu je směna. Motivací k ní je snaha zlepšit svoji situaci, a ke směně dojde tehdy, když si partner ve směně myslí, že si polepší také.

Konflikt je situace charakterizovaná nekompatibilitou záměrů aktérů vzhledem k předmětu konfliktu. Řešení konfliktu, tj. stabilní, "rovnovážná" situace, kdy ani jedna strana nepodniká návrhy či kroky ke změně statusu quo, může být buď kooperativní, kdy plnění vůle protistrany si aktér pokouší zajistit recipročním plněním vůle své. Nebo řešení nekooperativní, kdy se aktér snaží přinutit protistranu k plnění vůle vlastní skrze hrozby a/nebo násilí. Obě formy řešení můžeme charakterizovat jako smlouvání, kdy se aktéři snaží přinutit ostatní k přistoupení na návrh¹¹, ač prostředky jsou rozdílné. Pokud bychom použili terminologii teorie her, řešení je Nashovou rovnováhou, čili situací, kdy všechny strany již nemění své řešení, protože je nejlepší odpovědí na strategii hranou protihráči²³.

Při nekooperativním řešení je snahou jednoho z protihráčů zlepšit svoji situaci formou diktátu: udělej to, co chci já, ač o to sám nemáš zájem. A jelikož není v lidské povaze plnit příkaz, jehož splněním se moje situace zhorší, budu se proti diktátu bránit a budu se snažit, abych já místo přijímání diktátu byl tím, kdo podmínky diktuje. Předmětem této práce však není rvačka o židli v hostinci, nýbrž válka jakožto násilný konflikt mezi politickými útvary, či uvnitř nich.

Válka je akt násilí s cílem donutit protivníka přijmout diktát, a předmětem studia vojenského umění je souboj vůlí – duel. Není to jeden kontinuální proces bez přerušování, ale je složen z mnoha soubojů různého charakteru, rozložených v čase i prostoru.

---

¹ SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford University Press, 1963. ISBN 9781015203600. str. 21-22.

² = strategie v terminologii teorie her = akce dostupná aktérovi k vykonání (hraní); ve většině této práce budeme používat jiné chápání strategie viz. následující stránky

³ JACKSON, Matthew O. *A Brief Introduction to the Basics of Game Theory* [online]. 5 December 2011 [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1968579 str. 5-9

Předmětem studia jak ekonomie, tak vojenského umění, je lidské jednání a řešení konfliktu. Ekonomie studuje řešení kooperativní, vojenské umění řešení nekooperativní.⁴ Samotný proces řešení konfliktu je v případě ekonomie tržní proces, kde koordinaci plánů a aktivit všech jeho účastníků (tzv. ekonomických agentů) umožňují ceny. Ty v sobě agregují očekávání ekonomických agentů a umožňují proměnu kvalitativních soudů v kvantitativní. Tento reaktivní, evoluční proces je umožněn podnikatelskou aktivitou (se ziskem a ztrátou ji řídícími), táhnoucí „ekonomiku“ novým směrem podobně, jako když vítr žene plachetnice dobrodruhů k novému kontinentu. Nekooperativním řešením konfliktu je násilí. A protože válka není způsobena pudovými instinkty k nepřátelství, neexistuje ve vakuu, není válkou pro válku samou. Má vždy politický cíl a je pokračováním politiky. A agentem změny je velitel, ať už vojevůdce či politik. Zatímco v rámci tržního procesu označujeme subjektivní výběr prostředků k dosažení cílů jako ekonomickou kalkulaci, u válečného konfliktu stejný proces nazýváme strategií, a v případě samotného aktu násilí (tj. bitvy) taktikou.

Vojenské umění, především strategie, je v pojetí teoretiků Von Clausewitze a Luttwaka založeno na konceptuálním porozumění lidskému jednání, ne na mechanistické snaze o matematickou kalkulaci, podobně jako je tomu u autorů asociovaných s rakouskou ekonomickou školou. To mě přimělo ke snaze pokusit se aplikovat ekonomické koncepty na proces války, ač primární logika ekonomie a strategie je diametrálně odlišná. Lineární ekonomickou logiku nelze aplikovat na strategii, a to právě z důvodu rozdílu mezi charakterem procesu kooperativního/nekooperativního řešení. Zatímco snahou obchodních partnerů je dosažení konsenzu, u strategie je tomu právě naopak. Dává pak použití ekonomických konceptů pro analýzu války a strategie vůbec smysl?

V této části práce se na to pokusím odpovědět, a to aplikací teorie transakčních nákladů na reaktivní povahu politických konfliktů ve válce i míru tak, že zachovám

---

⁴ V této práci používáme skutečnou definici ekonomie, jakožto studia tržního procesu, nikoli mechanické alokace zdrojů input-output a volby alternativ, která někdy převažuje v teorii hlavních ekonomických směrů („mainstreamu“)

koncepty ekonomické analýzy, ale obrátím logiku jejich fungování do protipólu, do paradoxní logiky strategie.

Přehled tématické literatury

Formulaci fenoménu konfliktu a války jako pomocníka pro budoucí rozhodování nacházíme již u her jako šachy. První formulací, která zachycuje válka jako záležitost nejistoty, rizik a pravděpodobností byly válečné hry vyvinuté Pruským generálním štábem v 19. století.⁵ Pro formální matematické modely pak patří prvenství Francouzskému matematikovi Émile Borelovi, který roku 1921 přišel s hrou Blotto, ve které hráči alokují zdroje napříč bojišti, a ten kdo jich má na daném bojišti více, získává hodnotu bojiště. Moderní výzkumy založené na hře Blotto potvrdily schopnost predikce tohoto způsobu modelování strategického chování, např. při nerovnoměrném rozložení sil na začátku hry útočí silnější hráči na všechny pole s náhodným rozložení síly, zatímco slabší hráči koncentrují svoje síly na vybraná bojiště⁶. Průkopnickou byla pak práce maďarsko-amerického renesančního muže Johna Von Neumanna, který v roce 1944 spolu s kolegou z Princetonu Oskarem Morgensternem⁷ vydali „Theory of Games and Economic Behavior“ (1944), a položili tak základ teorie her.⁸ Studená válka vedla k rozvoji teorie her a studia strategie⁹. Stěžejní dílo pak bylo „Strategy of Conflict“ (1960) od Thomase Schellinga a navazující „Arms and Influence“ (1966). Schelling rozšiřuje herně-teoretickou analýzu o verbální nadstavbu popisující chování aktérů ve světle neúplných informací, a ukazuje vliv signalizace a komunikace na strategické rozhodování. Ukazuje, že většina situací v reálném světě nejsou „hry s nulovým součtem“, ale hry s „proměnným součtem“, kdy protivníci mají kromě rozdílných

---

⁵ What is Kriegsspiel. International Kriegsspiel Society [online]. [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://kriegsspiel.org/what-is-kriegsspiel/>

⁶ KIMBROUGH, Erik O., Kevin LAUGHREN a Roman M. SHEREMETA. War and Conflict in Economics: Theories, Applications, and Recent Trends. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 2017, 178(4). Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/318700181_17-13_War_and_Conflict_in_Economics_Theories_Applications_and_Recent_Trends

⁷ Také rodák z Podunajské monarchie, na rozdíl od Von Neumanna ale z Předlitavska, z Vídně.

⁸ KIMBROUGH, Erik O., Kevin LAUGHREN a Roman M. SHEREMETA. War and Conflict in Economics: Theories, Applications, and Recent Trends. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 2017, 178(4). Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/318700181_17-13_War_and_Conflict_in_Economics_Theories_Applications_and_Recent_Trends

⁹ Strategie jako používání prostředků k dosažení cílů, ne herně-teoretická definice

zájmů i některé společné. Např. během konfliktu velmocí o sféru vlivu jsou hráči ve sporu vzhledem k předmětu konfliktu, ale zároveň mají zájem na tom, aby nedošlo k nadměrné eskalaci. Schelling pak představuje pojem „focal point“¹⁰, čili bod, kdy jedna strana očekává, že druhá strana očekává, že první strana očekává ... je hranicí, jejíž překročení by znamenalo důsledky XY. Z vyjednávání se tak stává signalizace hranic, motivací, a snaha změnit očekávání protivníka o mém budoucím chování tak, aby rozhodl v můj prospěch.¹¹

Hry s proměnným součtem jsou hry obsahující element koordinace i konfliktu. Bez dosáhnutí koordinace obě strany mají menší prospěch než v případě jejího dosáhnutí, ať už získaly z pomyslného "koláče" jakkoli velký kus. Způsobem "vyjednávání" je tak přesvědčení protivníka, že jsme ochotní nepřistoupit na koordinaci, ač bychom tak ztratili. Taktiky používané k dosáhnutí tohoto cíle jsou tak na první pohled sebeporážející. Vysíláním bombardérů nesoucích jaderné zbraně ke cvičným náletům k hranicím protivníka by aktéři podle lineární logiky konfliktu přibližovali, avšak ve světle paradoxní logiky strategie tím signalizuje ochotu udělat kroky směřující k selhání koordinace, čímž staví protivníka do dilematu zvolit mezi splněním naší vůle a dosáhnutím omezeného prospěchu, nebo odmítnutím a nedosažením žádného. Vyhrožování odborových předáků, že ochromí provoz podniku, pokud se nezvýší mzdy, ač mají zájem na tom, aby podnik fungoval, nebo příchod na vyjednávání s odjištěným granátem představují dvě hlavní varianty tohoto mechanismu, hrozbu a zavázání se. V rámci terminologie teorie první způsob představuje snahu o donucení protivníka zvolit během prvního tahu námi preferovanou variantu "nebo!", a je hrozbou. Příchod s odjištěnými granáty je svázáním rukou během prvního tahu tak, aby aktér protivníkovi sebral iniciativu a schopnost prvního tahu (nevyjednávat a zastřelit posla). Schelling rozlišuje mezi hrozbou a varováním, kdy varování pouze informuje o našem tahu,

---

¹⁰ SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford University Press, 1963. ISBN 9781015203600 str. 53-74

¹¹ Ibid. str. 37

pokud protivník zvolí XY, a máme pak motivaci tento tah vykonat, zatímco u hrozby motivaci nemáme (typická situace u her s proměnným součtem).¹²

Vrátíme-li se k teorii her, hrozba potrestání je to, co umožňuje kooperaci v situacích, když by jinak bylo nashovou rovnováhou nekooperovat. Pokud neexistuje "moderátor" hry, který potrestá toho, kdo by se chtěl odchytil od kooperativního chování, hrozba potrestání od ostatních hráčů je to, co vynucuje kooperaci. Takže pokud je hra G, kde je nashovou rovnováhou nekooperovat, opakována, může být nashovou rovnováhou superhry, čili opakovaného hraní hry G, kooperace, protože pokud se jeden aktér pokusí nekooperovat, druhý ho v příští hře může potrestat aby si v budoucích hrách vynutil kooperaci.¹³

Za výzkum opakovaných her, a toho, jak hrozby potrestáním umožňují kooperaci, dostal Schelling společně s Izraelským matematikem Robertem Aumannem v roce 2005 Nobelovu cenu za ekonomii.

Jako poslední zmíním práci „Trading with Bandits“¹⁴, kde Peter T. Leeson, v současnosti profesor ekonomie na George Mason University ve Virginii, která se mezi ostatními vymyká tím, že ukazuje příklad vynucení kooperace bez existence hrozby potrestáním, a to u interakcí vesnice ve vnitrozemí západní Afriky a kupci, zprostředkovávajícími přesun zboží mezi nimi a obchodními přístavy Evropanů. Pro kupce, jejichž ozbrojený doprovod byl často silnější a disponující evropskými zbraněmi, k nimž vesnice ve vnitrozemí měly přístup pouze skrze kupce samotné, bylo snadnější vzít si od vesnic to, co chtějí, násilím než uskutečněním směny. Vesnice vynucovaly směnu tím způsobem, že snížily množství zboží, které produkovaly, čímž snížily odměnu získanou za napadení, a ono zboží produkovaly

---

¹² SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford University Press, 1963. ISBN 9781015203600 str. 53-74

¹³ AUMANN, Robert. War and Peace. *Proceedings of the National Academy of Science of the United States of America* [online]. 2006, 8 Nov 2006, **103**(46) [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: https://www.academia.edu/78583185/War_and_peace

¹⁴ LEESON, Peter T. Trading with Bandits. *The Journal of Law and Economics* [online]. **50**(2), 303-321 [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: [doi:http://doi.org/10.1086/511320](http://doi.org/10.1086/511320)

ve větším množství pouze tehdy, pokud za něj dostaly předem zaplaceno. Čili kupci nemohli ukrást to, co není, protože zisk z plenění nezaplatil náklady na ozbrojený doprovod a cestu, a chtěli-li zboží poptávané Evropany získat, museli za něj předem zaplatit, jinak by ho nezískali. Vesnice se tak bránily hrozbě vyplenění omezením svojí atraktivity jakožto příjemce násilné akce, čímž měnily motivační strukturu kupců směrem ke kooperativnímu řešení, k obchodu.¹⁵

---

¹⁵ Ibid.

Teorie transakčních nákladů ve světě strategie

Teorie a konceptuální přístup

Za vznikem jakékoli teorie stojí pozorování opakujících se, či podobných aktivit a dějů, ve kterých se pozorovatel snaží dedukcí nalézt vzorce, pravidla, či zákony¹⁶. Exaktní vědy mají jistou jednoduchost v tom, že se zabývají pouze studiem materiálních¹⁷ objektů, a nikoliv lidmi s cíleným jednáním. Proto je pro ně přirozeným jazykem matematika a hledání vzorů a zákonů skrze kvantifikovatelná data. Pro studium ekonomie i vojenského umění je matematika také velmi přínosná, ale nemůže nahradit konceptuální porozumění.

Rozvoj vědeckého poznání a pokroku během 19. století inspiroval klasické ekonomy, aby hledali pravidla a ekonomické zákony po vzoru věd přírodních.

Jak ukazuje Jesús Huerta de Soto ve své knize „Teorie dynamické efektivnosti“¹⁸, neoklasická ekonomie¹⁹ je silně ovlivněna mechanickou fyzikou, a proto se nezaobírá tržním procesem a dynamickou efektivností, ale pouze přesunem z jednoho rovnovážného stavu do druhého, samotné změně ekvilibria tak nevěnuje příliš pozornosti. Formulací ekvilibria si zároveň ekonom umožňuje jeho řešitelnost jako matematického problému. Díky tomu neoklasická/mainstreamová ekonomie považuje za kritérium efektivnosti maximalizaci „vstup-výstup“, a z něho odvozené principy Pareto-optimality a Kaldor-Hicks efektivnosti. Problémem pro takovou analýzu je nejen to, že žijeme ve světě radikální nejistoty, ale i teoretická nemožnost

---

¹⁶ VON CLAUSEWITZ, Carl, Louise WILL MOT, J.J. GRAHAM a F.N. MAUDE. On War. Ware: Wordsworth Editions Limited, 1997. 373 s ISBN 978-1-85326-482-5 str. 97

¹⁷ Jistě moderní fyzika uvažuje i hmotách, antihmotách, energii apod., ale pro smysl textu to není důležité

¹⁸ HUERTA DE SOTO, Jesús. *Teorie dynamické efektivnosti*. Praha: Dokořán, 2013. ISBN 978-807-3635-725. str. 1-11

¹⁹ Dnes samotný pojem neoklasická ekonomie ztrácí na významu, protože je používána mimo kontext, podobně jako termín „neoliberalismus“

ex ante znalosti efektivního výsledku²⁰, protože ekonomickým problémem není, jak získat z mléka co nejvíce másla, ale jestli jej použít opravdu na výrobu másla, nebo třeba sýra, či krávy porazit a maso prodat a na jejich pastvině postavit dům. Pouze skrze tržní proces samotný lze poznat, co je efektivní = co nejlépe uspokojuje tužby spotřebitelů. Kritéria efektivnosti řešící alokativní funkce jsou pro ekonomickou teorii nadbytečné, dle mého názoru dokonce škodlivé. V rámci společenských i přírodních věd se mnoho konceptů zjednodušuje až do takových forem, kdy jsou nepřesné, ale v tom případě by měly být pouze jakousi pomůckou, a ne hlavním nástrojem analýzy.

I u teorie vojenského umění/vědy má kvantitativní a statistická analýza²¹ své místo. Dnes se pro vojenské účely používají pokročilé počítačové simulace, ale stejně jako u ekonomie by měly být pouze pomůckou.

Válku, a každou podjednotku ze které se skládá: boj-duel, na strategické, operační, a taktické úrovni, ovlivňuje mnoho nekvantifikovatelných faktorů. „Válka je doménou náhody“, a „věčným konfliktem s neočekávaným“²². Materializuje se v ní riziko, a to nejen bojové, ale i tzv. frikční = organizační. „Cokoliv, co se může pokazit se pokazí“, aneb „veškerá aktivita ve válce je velmi jednoduchá, ale i ta nejjednodušší je složitá.“²³ Koordinace neprobíhá skrze nepersonální cenový mechanismus, ale plánování a rozkazy, a přes všechnu snahu delegovat iniciativu na co nejnižší úroveň se vždy vojenská uskupení řídí operačními plány. Každý plán se ale srazí s realitou, protože i malé překvapení a neočekávané události mohou mít

---

²⁰ JANKOVIC, Ivan a Walter Block. Private Property Rights, Government Interventionism and Welfare Economics. *Review of Economic Perspectives* [online]. 2019, Prosinec, **19**(4), 365-397 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/338109649_Private_Property_Rights_Government_Interventionism_and_Welfare_Economics

²¹ Např. Lanchester model, kde palebná síla je rovna počtu jednotek na druhou, a vypočítává kolik jaká strana utrhá ztrát za časové období, přišel s ním během první světové války britský inženýr Frederick Lancaster, MACKAY, Niall. Lanchester combat models. *History and Overview* [online]. 13 June 2006 [cit. 2022-12-21]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Lanchester-combat-models-MacKay/7dbba649df07e33c4485b4d172a1097f1431cf30#references>

²² VON CLAUSEWITZ, Carl, Louise WILLMOT, J.J. GRAHAM a F.N. MAUDE. *On War*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 1997. 373 s ISBN 978-1-85326-482-5 str. 42-43

²³ Ibid. str. 66

velký efekt, a kumulují se nepřímou úměrou. Např. logistické vozidlo s municí pro houfnice píchne pneumatiku, což sám o sobě není příliš velký problém. Zároveň se ale zastaví kolona a zpozdí se o 10 minut její výměnou. To stačí, aby dělostřelecká baterie, mající za úkol zlikvidovat opěrné postavení protivníkovy čety, ji neutralizovat nedokázala, a mechanizovaný útok bez dělostřelecké přípravy, jehož velitel se rozhodl nečekat, skončí jako britská lehká jízda u Balaklavy²⁴.

Pro kontrolu organizačního rizika existují systémy a metody velení a řízení, mající za úkol těmto situacím zabránit, ale nelze očekávat jejich absolutní úspěšnost.²⁵ Nečekané výsledky nutí k adaptaci plánů často i směrem naprosto neočekávaným, a to na všech úrovních, a z rizik se stává nejistota. I přes nejpokročilejší metody průzkumu, skvěle odvedenou práci rozvědky a průzkumných jednotek nikdy nelze získat kompletní a perfektní situační povědomí, a to jsme do mentální kalkulace ani nezahrnuli neustálou reakci, adaptaci, a reciproční akci protivníka, jeho snahu o utajení. Nevědecké informace lokálního charakteru navíc neexistují, dokud nejsou vytvořeny samotnými podmínkami, ať už to jsou detaily nepřítelova postavení, nebo reakce vojáka na výbuch dělostřeleckého granátu 10 metrů od něj a rozsekané tělo velitele jeho čety. Během bitvy hlavní prostor dostává morální a intelektuální charakter vojáků a velitelů, a jejich intuice. „coup d'œil“ – schopnost orientovat se ve chaotické změti jevů a informací a rozhodnout se pro správnou volbu, a „courage d'esprit“ – odhodlání ji provést a nést za ni následky. Obě jsou podle Von Clausewitze charakterem dobrého velitele.²⁶ Válka jako děj se odehrává ve světě radikální nejistoty, a nemožnosti agregace informací nejen technické, ale i procesní. Agentem změny je velitel-voják, a procesem změny souboj-duel. „Válka je z umění a věd nejpodobnější obchodní konkurenci.“²⁷

---

²⁴ Během obléhání Sevastopolu (Krymská válka 1853-1856) se kvůli špatnému porozumění rozkazu 660 britských husarů a hulánů vrhlo střemhlavě na pozici ruské dělostřelecké baterie na druhém konci údolí, během 20 minut Britové ztratili cca 1/3 mužů, dodnes symbol tragického hrdinství díky básni Lorda Tennysona

²⁵ LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s ISBN 978-0674007031. str. 8-13

²⁶ VON CLAUSEWITZ, Carl, Louise WILLMOT, J.J. GRAHAM a F.N. MAUDE. *On War*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 1997. 373 s ISBN 978-1-85326-482-5 str. 40-47

²⁷ Ibid. Parafráze str. 102

Z toho vyvozujeme že hlavním nástrojem kritické analýzy pro potřebu tzv. decision-makers by měly být logicky dedukované a na ekonomickou i vojenskou historii uplatnitelné konceptuální zásady, jejichž znalost poskytne ani ne návod, ale spíše náповědu k rozhodování a predikce budoucího vývoje. Otročné spoléhání na modelování a simulace může vést ke katastrofálním následkům. Spojené Státy předpokládaly, že během Ruské invaze Ukrajina padne během 3-4 dnů, protože to tak Pentagonu vyšlo ve vojenské simulaci²⁸. A osobně se domnívám že to bylo důvodem, proč Ukrajinu nezasobily pokročilou vojenskou technikou už od začátku. Čili konceptuální porozumění je nadřazené matematickému modelování stochastických procesů.

	Ekonomie	Vojenské umění/věda
Radikální nejistota a nekvantifikovatelné faktory	Ano	Ano
Neschopnost agregace i generace informací ex ante	Ano	Ano
Decentralizované řízení řešení	Ano	Ne
Kooperativní řešení konfliktu	Ano	Ne
Logika	Lineární	Paradoxní

²⁸ INSINNA, Valerie. Top American generals on three key lessons learned from Ukraine. In: Breaking Defense [online]. 2022 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://breakingdefense.com/2022/03/top-american-generals-on-three-key-lessons-learned-from-ukraine/>

Logika Strategie

Zvláštním charakterem války jakožto souboje protikladných vůlí je kompletní absence „normální“ lineární logiky. Namísto zvolení cíle a podniknutí kroků k němu směřujících se ukazuje jako lepší postup ten, který jeho dosažení zdánlivě komplikuje, a podle ekonomické logiky by vedl k cíli opačnému. Je tomu tak právě kvůli charakteru války jakožto souboje vůlí a reciproční reakce na snahy protivníka, usilující o negaci našich kroků, takže nekooperativní povaha řešení převrací lineární sekvence příčiny a následku do jejich protikladu.²⁹

Paradoxní logika pak mění pravdivost zdánlivě nesmyslného tvrzení z 0 na 1. „Chceš-li mír, chystej se na válku“ zní podobně jako „chceš-li zhubnout, jež více“³⁰. Charakter války *ding-an-sich*³¹ jako střetu vůlí vedoucí k extrémnímu vypětí sil s cílem abych já byl ten kdo diktuje, vede ke snaze získat stále více a více efektivní prostředky k zničení síly protivníka, ale kvůli paradoxní logice, řídící celou její existenci, právě ony nejefektivnější prostředky bývají nepoužity.³² Jaderné zbraně³³ svoji ničivou silou daleko přesahují kulminační bod užitečnosti, a proto fungují pouze k donucení protivníka nepřekročit rámeček porážky, kterou lze akceptovat. Zároveň k tomu, aby tento úkol splnily, musí být vždy připraveny k použití.

Během velké části studené války byly americké síly v Evropě v podstatně slabším postavení než síly východního bloku. Proto mělo velení Aliance k dispozici jaderné zbraně taktické, které by v případě proražení linie masami mechanizovaných jednotek východního bloku mohly být použity na zastavení sovětského postupu a k úderu do jejich operačního týlu. Kdyby ale jednotky NATO byly více méně paritní v porovnání s těmi Varšavské smlouvy, hrozba použití taktických hlavic by ztrácela na kredibilitě, protože rychlé vítězství by bylo v očích Sovětského svazu méně

---

²⁹ LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s. ISBN 978-0674007031 str. 1-2

³⁰ Ibid.

³¹ Samotná izolovaná podstata války, která jak víme izolovaná nikdy není viz. VON CLAUSEWITZ, Carl, Louise WILLMOT, J.J. GRAHAM a F.N. MAUDE. *On War*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 1997. 373 s. ISBN 978-1-85326-482-5, Introduction

³² Ibid. str. 1-12

³³ Mluvíme o strategických jaderných zbraních, nikoli taktických, které sice nikdy použity nebyly, ale kvůli jejich síle která tolik nepřesahuje sílu bomb konvenčních si to lze dokázat představit

pravděpodobné. Aby Sověti odradili americký útok na svá vojska, jejich hlavičky byly zaměřeny na evropská města, a od toho odrazovali Američané strategickými hlavičkami zaměřenými na města sovětská. Nakonec však naprostá většina jaderných hlaviček, jak amerických, tak sovětských, mířila na odpalovací zařízení soka, a na ostatní cíle jich bylo zaměřeno minimum. „Použití jaderných zbraní v plné síle by v případě postupných kroků přesáhlo svůj kulminační bod užitečnosti, a nejlepším útokem se tak stal útok žádný“³⁴

---

³⁴ LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s. ISBN 978-0674007031 str. 228-232

Kulminační bod

Tento pojem sám o sobě je definičním bodem logiky strategie. Díky recipročnímu a adaptačnímu charakteru války a ostatních aktivit, kde řešení konfliktu je nekooperativní, je nahrazen lineární pokrok obrácením do protikladu. Armáda zvítězí v bitvě a postupuje do nepřátelského území, a lineárním postupem by měla být blíž a blíž vítězství, čím více postoupí. Zároveň si tím ale prodlužuje zásobovací trasy, dostává se do okolí, které nepřítel zná dobře a velitel vítězné armády hůře. Je těžší získat posily, zatímco nepřítel na domácí půdě je má k dispozici téměř okamžitě. Zároveň ho porážka naučila cenné lekce, jichž využije při dalším souboji s vítězem, zatímco vítěz si potvrdil, že všechny jeho metody jsou správné, i ty, jejichž slabiny ještě nebyly odhaleny, a zároveň podněcuje strach ostatních států o svoji vlastní bezpečnost, protože hrozí, že pokud skutečně zvítězí, stane se příliš silným. Postupně se tak mění rovnováha sil, a každým vítězstvím se další postup stává těžším a těžším, až dosáhne bodu, kdy se trajektorie štěstěny převrátí. Tento bod označujeme jako kulminační.³⁵

U vojenské techniky, inovací a nákladů tento princip platí také. Čím více je jedna zbraň, taktika, strategie účinná, tím blíže je ztrátě svoji užitečnosti, protože reciproční akcí se protivník adaptuje a zaměří se na vytvoření protiopatření, které ji neutralizuje. Např. Izraelci prosluli nečekanými manévry a odvážnou taktiku během prvních pár desítek let své existence natolik, že jejich protivníci na straně arabských sousedů postupně začali očekávat neočekávané, a za EMLCOA³⁶ považovali ty nejriskantnější operace. Proto Syřany v Libanonu v roce 1982 nepřekvapila snaha

---

³⁵ LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s ISBN 978-0674007031 str. 20-28

³⁶ Enemy's Most Likely Course Of Action, akronym pro nejpravděpodobnější akci protivníka, porovnání Enemy's Most Dangerous Course Of Action
TACTICAL PLANNING B2B2367 STUDENT
HANDOUT. <https://www.trngcmd.marines.mil/Portals/207/Docs/TBS/B2B2367%20Tactical%20Planning.pdf> [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://www.trngcmd.marines.mil/Portals/207/Docs/TBS/B2B2367%20Tactical%20Planning.pdf>

Izraelců dostat se do jejich týlů přes úzkou horskou cestu, ale nebyli připraveni na frontální útok izraelských obrněných divizí skrze údolí Beqaa.³⁷

Podobně nové technické možnosti, nové zbraně dosahují kulminačního bodu. Čím více naruší charakter souboje, tím dříve bude reciproční akcí nalezen způsob jak novou „wunderwaffe“ kontra-atakovat. Vynález torpéda na konci 19. století umožnil malým člunům ohrožovat i velké bitevní lodě, protože torpédo vybuchlo u trupu pod vodou – u části lodi která byla dosud nechráněná, protože veškeré opancéřování bylo na bocích a palubě kvůli balistické trajektorii běžné munice. Torpéda s úspěchem využili Japonci při napadení Ruské pacifické flotily v Port Arthur během Rusko-Japonské války 1904, a laická i odborná veřejnost spekulovala o totální změně podoby námořní války, ale brzo byla nalezena protiopatření ve formě svétlometů a opevnění spodní části trupu, a o deset let později během první světové války již byla torpéda jen jednou z mnoha zbraní.³⁸

Domnívám se, že pro nás je toto téma aktuální při výběru nového stíhacího stroje pro vzdušné síly Armády České Republiky.³⁹ Kandidáty jsou F-35 od Lockheed Martin, a Gripen E od švédského zbrojního konglomerátu Saab. F-35 byla zvolena jako první volba.⁴⁰ F-35 je „neviditelná“, čili má velmi malou radarovou stopu, a proto k jejímu zachycení je nutno být velmi blízko, a zároveň má schopnosti fungovat jako mini-node pro velení a řízení. Vzhledem k masovosti jeho produkce je i cenou za kus srovnatelný s ostatními nabízenými letouny. Pokud si však nasadíme brýle paradoxní logiky, právě masovost jejího rozšíření a schopnost „neviditelnosti“ je to, co se může ukázat jako nevýhoda. Technologie „stealth“ Joint Strike Fighter je pár desítek let stará, a vzhledem k tomu, že v případě konfliktu v Jihočínském moři bude představovat hlavního protivníka letectvu Čínské lidové

---

³⁷ LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s. ISBN 978-0674007031 str. 15

³⁸ Ibid. 34-35

³⁹ HOTTMAR, Aleš. Gripen proti F-35, bitva o nového strážce českého nebe právě vrcholí. Czech Air Force [online]. 2022 [cit. 2022-07-03]. Dostupné z: <http://czechairforce.com/news/gripen-proti-f-35-bitva-o-noveho-strazce-ceskeho-nebe-prave-vrcholi/>

⁴⁰ GROHMAN, Jan. Česká republika kupuje víceúčelové stíhačky F-35A Lightning II a bojová vozidla CV90 [online]. 21. 7. 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.armadninoviny.cz/ceska-republika-kupuje-viceucelove-stihacky-f-35a-lightning-ii-a-bojova-vozidla-cv90.html>

armády, je pravděpodobně předmětem maximální koncentrace čínských inženýrů a vojensko-průmyslového komplexu, a neměli bychom tak být překvapeni, pokud bude Čína disponovat efektivními radary speciálně zkonstruovanými k detekci letounu F-35⁴¹. Vzhledem k náročnosti údržby a potřebnému zázemí⁴² bude ČR muset disponovat sítí letišť vhodných pro rozptýlení letadel, aby, vzhledem k téměř neexistenci prostředků protivzdušné obrany v rámci vybavení Armády ČR nepředstavalo jedno letiště „single point-of-failure“. Gripen E bude mít pravděpodobně levnější, ale především jednodušší provoz, a možnost obsluhovat tento typ letadel minimem lidí a techniky⁴³ v případě konfliktu umožňuje efektivní decentralizaci kapacit. Tím nechci zpochybňovat moudrost doporučení, která dala odborná skupina Ministerstvu obrany, ale pouze ilustrovat paradoxní logiku na příkladu týkajícího se obrany České republiky.

Zásada kulminace se uplatňuje i na strategii na úrovni státu, označované jako tzv. „velkolepá strategie“. Pokud jeden stát příliš expanduje a stává se silnějším, vytváří se proti němu koalice ostatních velmocí a států, které nechtějí, aby se stal dominantním hegemonem. Vítězství a expanze napoleonské Francie či hitlerovského Německa tak přibližovala jejich porážku. Na druhé straně některé státy, konkrétně Velká Británie a habsburské soustátí⁴⁴ byly častými iniciátory

---

⁴¹ A rozhodně se o ně nebude váhat podělit se svými „přáteli v Evropě“ – Srbsko, potenciálně Turecko.

⁴² VÁVROVÁ, Iveta. Piloti se na F-35 snadno přeučí, říká nový velitel vojenského letiště v Čáslavi. *Český Rozhlas* [online]. 1. listopadu 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vojenske-letiste-caslav-jaroslav-tomana-rozhovor_2211011811_kro

⁴³ Turnaround, čili čas za jak dlouho se po přistání dostane znova do vzduchu je 20 minut Gripen E Series. SAAB [online]. [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.saab.com/products/gripen-e-series>

takovýchto koalic, a bránily vzniku hegemona v kontinentální Evropě.⁴⁵⁴⁶A v současné světové situaci a změnách v rovnováze moci v Asii se tento mechanismus bude s největší pravděpodobností opakovat. A čím silnější bude Čína, tím větší a zatvrzelejší bude koalice proti ní.

---

⁴⁵ MITCHEL, A. Wess. *The Grand Strategy of the Habsburg Empire*. Princeton: Princeton University Press, 2019. ISBN 9780691196442. str. 194-207

⁴⁶ THAYER MAHAN, Alfred. *The Influence of Sea Power Upon the French Revolution and Empire, 1793-1812: Both Volumes - the Complete and Unabridged Naval History of France before ... the Napoleonic Wars, with Map Illustrations*. 1892. Reprint, Pantianos Classics, 2018. ISBN 9781987607499 napříč knihou

Dodatek: Typologie války

Ve svých čtyřech fundamentálních principech války zahrnuje Antoine-Henry Jomini, spolu s Von Clausewitzem nejznámější post-napoleonský teoretik, princip střetnutí se hlavní silou svých vojsk pouze s částí síly protivníkovi.⁴⁷ Stejně tak Von Clausewitz doporučuje koncentraci útoku na jednotlivé body linie. Chceme-li si zajistit vítězství a zničení celé nepřítelovy vojenské síly, útočíme paradoxně pouze na jeho části, stejně tak ke zničení postavení protivníka se nesnažíme o paralelní útok a posunutí celé linie. Zároveň se tím ale vystavujeme zvýšenému organizačnímu/frikčnímu riziku, a nemáme jistotu, že jsme si vybrali zrovna onen slabý bod. Námi zvolený *Schwerpunkt*⁴⁸ se může ukázat jako svůj protipól, jako se to stalo armádním skupinám *Střed a Jih* v bitvě u Kursku⁴⁹. Podstata strategie jako výběru prostředků k dosažení cíle může dosáhnout dvou forem. Použití paradoxní akce a využití vlastní výhody/síly proti protivníkovi za cenu. Veškerá aktivita, pohyb k tomu směřující se nazývá *manévr*. Vůči němu stojí v opozici válka opotřebovavací = *atriční*, kdy volíme lineární řešení, např. protože naše materiální převaha je taková že postupné opotřebovávání se ve výhodném poměru zajistí naši výhru.⁵⁰ V realitě neexistuje čistá forma atriční či manévrovací války, ale vždy se pohybuje na škále mezi nimi.⁵¹

---

⁴⁷ JOMINI, Antoine-Henri, G.H. MENDELL a W.P. CRAIGHILL. *The Art of War*. independently published, printed by Amazon, 2020. ISBN 9798580406114. str. 167-187

⁴⁸ Hlavní bod, kam směřujeme naše útoční síly, viz.

⁴⁹ The Editors of Encyclopaedia Britannica. Battle of Kursk. Encyclopedia Britannica [online]. 2022, 28.6 [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Battle-of-Kursk>

⁵⁰ Např. zákopová válka během WWI

⁵¹ LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s ISBN 978-0674007031 str.113-117

Aplikace na teorii transakčních nákladů

Transakční náklady jsou náklady na proběhnutí transakce, které nejsou přímo spojené s cenou samotného zboží/služby. Jako jeden z prvních se jim věnoval Ronald Coase. V „The Problem of Social Cost“ formuluje tzv. „Coaseho teorém“.⁵²⁵³ Snaží se pomocí něj vysvětlit, proč se zdají některé věci post ante proběhnutí tržního procesu neefektivní, a tvrdí, že nezáleží na tom, jak jsou vlastnická práva rozdělena, protože pokud nepatří člověku s nejefektivnějším využitím daného statku, tak jej koupí. Tak by se stalo ve světě nulových transakčních nákladů, ale jelikož v reálném světě se v takové situaci člověk ocitne jen málokdy, měli by soudci rozhodující o případech sporu o užívání statku s nejasnou vlastnickou povahou použít analýzu nákladů a přínosů, a udělit používání tomu, kdo ji využije ekonomicky efektivněji. Alokativní efektivnost však nemá s pravou ekonomikou nic společného⁵⁴, a proto Coaseho soudce připomíná spíše dosazení soudce za centrálního plánovače namísto byrokrata.⁵⁵

Snahou podniků i zákazníků během tržního procesu je transakční náklady co nejvíce snížit. Např. smyslem reklamy/marketingu je snížení nákladů na získání informací o výrobku/službě, a tím pádem větší pravděpodobnost proběhnutí transakce. Tak to funguje v dynamickém procesu interakcí jednotlivců, firem a společenských institucí čili v procesu tržním. Řešení problému je kooperativní. V našem případě, pro zkoumání jevů odehrávajících se ve světě řešení nekooperativních, musíme zaměnit logiku lineární za logiku paradoxní, a aplikovat analýzu transakčních nákladů v tomto světle.

---

⁵² Pojmenoval ho tak jeho kolega z University of Chicago George Stigler

⁵³ COASE, Ronald H. The Problem of Social Cost. The Journal of Law and Economics [online]. The University of Chicago Press, 1960, Říjen, 3 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/466560>

⁵⁴ (viz. str.13-14)

⁵⁵ JANKOVIC, Ivan a Walter Block. Private Property Rights, Government Interventionism and Welfare Economics. Review of Economic Perspectives [online]. 2019, Prosinec, 19(4), 365-397 [cit. 2021-05-01]. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/338109649_Private_Property_Rights_Government_Interventionism_and_Welfare_Economics

Ve snaze donutit protivníka vykonat vlastní vůl aktéři vyhrožují činnostmi, či je konají tak, aby změnil kalkulace o transakčních nákladech, čili nákladech na vstup/vykonání činnosti, na „*cenu akce*“ či na pokračování v ní. Snaží se tak snížit transakční náklady na vstup/výstup z akce, pokud chtějí, aby ji protivník vykonal, a zvyšují transakční náklady, pokud chtějí, aby ji nevykonal.

Zároveň pro své preferované akce se snaží připravit obrany proti případné impozici transakčních nákladů při „hraní“ preferované akce.

Protistrany transakce se během tržního procesu snaží, aby transakční náklady byly nulové. $\Delta T=0$

Ve světě strategie se ale snaží o pravý opak, tedy aby byly transakční náklady co nejvyšší, protože polarita zájmů nutně implikuje to, že pokud protivník má na něčem zájem, já musím mít přesně opačný. Takže protistrany transakce, v našem případě duelu-souboji vůlí, se snaží, aby subjektivní transakční náklady akce, kterou nechceme, aby se udála, byly z pohledu protivníka co nejvyšší. $\Delta T \geq 0$.

Z celého procesu se tak stává *kontinuální vyjednávání nekooperativními prostředky*. V tomto je naše analýza řešení konfliktu podobná tomu, jako ji vyjádřil Schelling⁵⁶. Zatímco teorie her zkoumá strategické interakce mezi aktéry s vlastními zájmy skrze strategické profily a "payoffs", které hráči získají za hraní té či oné strategie, teorie transakčních nákladů obrácená do paradoxní logiky strategie nezkoumá konečné výsledky, ale pouze náklady na "transakci", což je v našem případě vstup či výstup do situace provedením akce, která nadále probíhá, a protivník na ni reaguje. Důvod je ten, že ve světle radikální nejistoty, což je vlastnost přesně charakterizující válku - skutek násilí s cílem donutit protivníka plnit naši vůli, je snaha o podrobnou kalkulaci rizik, potencionálních zisků, a na

---

⁵⁶ SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford University Press, 1963. ISBN 9781015203600 str. 21-22

nich založených předpovědí odsouzená k neúspěchu, a zbavíme-li nutnosti se o to pokoušet, bude náš model více odpovídat realitě.

V čem se aplikace teorie transakčních nákladů do paradoxní logiky liší od herně-teoretické analýzy je :

1. Aplikace síly, nejen její hrozba – Schelling pracuje pouze s aplikací potenciaální síly, ne s aplikací reálné
2. Kontinuita – vyjednávání nedělíme na opakované hry, ale chápeme ho jako dynamický proces akcí a reakcí, což nás vede k následujícímu bodu
3. Nestálost – jakýsi „final state of rest“ je vidět jen v dáli, ekvilibrium by mohlo být realizováno, jen pokud by ustal proces akce a reakce, jejíž dynamika nás vede ke kulminačnímu bodu. I při dosažení terminace konflikt může znovu vzplát, pokud se kalkulace změní, a strana již nevyhovuje status quo subjektivně vnímá transakční náklady na opětovný vstup do konfliktu jako přijatelné.
4. Kulminační bod – kdy námi zvolené řešení k donucení protistrany postupně ztrácí svůj mezní „užitek“, protože nečelíme neživému materiálu, ale reagujícímu protivníkovi. V jednom okamžiku dostačující odstrašení/donucení nemá efekt natrvalo, protože protivník se bude snažit nalézt cesty, jak jej překonat, a proto musí být formy zvyšování transakčních nákladů jako „ceny akce“ aktualizovány.

Jako příklad můžeme uvést efekty jaderného odstrašení mezi Sovětským svazem a Spojenými Státy během studené války. Úspěšně odradily protivníky od přímého kinetického konfliktu, ale neodstranily jeho důvod, nesoulad záměrů vzhledem k předmětu konfliktu, a soupeření se přesunulo do jiných forem. Nastavení bariéry ve formě vysokých transakčních nákladů tak pouze přesouvá nepřátelský úmysl, nevynuluje ho. Zatímco v Evropě jako hlavním potenciaálním bojišti zavládl mír, obě strany spolu válčily skrze spřátelené menší státy a konflikty mezi nimi, a uvnitř nich.⁵⁷

---

⁵⁷ LUTTWAK, Edward N. Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s. ISBN 978-0674007031 str. 218-224

Nastavení bariéry směrem k odrazení protivníkovy akce záleží na subjektivním vnímání protivníkem. Pokud nevěří že jsme ochotni „cenu za vstup“ do akce skutečně provést, nebude mít efekt. Mohli bychom to vyjádřit jednoduchým vzorečkem $S * w; w \leq 1$, kdy S je naše síla vnímaná protivníkem, a w je vnímaná ochota ji použít (a ta nemůže být větší než zaručená).⁵⁸ Proto snaha o „deeskalaci“ konfliktu může paradoxně vést k jeho přiblížení, protože protivník vnímá naše kroky jako signalizaci o našich úmyslech a hodnotovém systému a snižuje ve svých kalkulacích multiplikátor naší ochoty sílu použít, čili kredibilitu našich hrozeb a závazků.⁵⁹

Shrnutí

Transakční náklady jsou cena za vstup/výstup do situace, cena za provedení akce. Jsou vnímány subjektivně, a proto nejsou založeny na realitě samotné, ale na jejím vnímání očima protivníka. Aktéři se snaží je zvyšovat/snižovat podle toho, co chtějí, aby protivník udělal. Změny očekávaných transakčních nákladů ovlivňují ochotu protivníka vstoupit do souboje/duelu. Aktéři si připravují pro své preferované akce ochranu, aby protivník nemohl zvýšit transakční náklady, pokud onu akci „zahrají“.

---

⁵⁸ Ibid. str. 221.

⁵⁹ Terminologie viz. SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford Univerzity Press, 1963. ISBN 9781015203600 str. 23.-35

Aplikace teorie transakčních nákladů na vybrané příklady vojenské a diplomatické historie

Případová studie č. 1: Bitva u Slavkova

Bitva u Slavkova se odehrála 2. prosince 1805 jako poslední bitva války Třetí koalice. Válka Druhé koalice skončila smlouvou z Amiens, ale ta byla ze strany Francie porušena. Napoleon r. 1803 obsadil Hannoverské kuřfírství (oficiálně Brunswick-Lüneburg), které bylo v personální unii s Velkou Británií od r. 1714.

Británie uvalila na Francii námořní blokádu, a snažila se získat spojence na kontinentu, zatímco Napoleon prodal Louisianu Spojeným státům a financoval z prodeje organizaci armády, která měla provést invazi do Británie.⁶⁰

Britům se podařilo přesvědčit Rakousko, Rusko, Švédsko a Království Neapolské pro novou kampaň proti Napoleonovi. Největší a nejrychlejší možnost koncentrace nabízelo spojení rakouských a ruských armád a pochod přes údolí Dunaje k Rýnu, popř. druhá tradiční „dálnice“ mezi Rakouskem a Francií, severní Itálie.⁶¹ Napoleon se rozhodl k odložení plánované invaze do Británie, a aby zabránil koncentraci protivníkovy síly, rozhodl se porazit Rakousko dřív, než se stihnou zformované armády spojit.⁶²

Změny v organizaci vojsk a způsobu logistiky umožnily Napoleonovy rychlý přesun vojsk a převzetí ofenzivní iniciativy, která je receptem na přesilu díky tomu, že umožňuje výběr místa a času střetnutí, a porážení silnějšího nepřítele rychlejší koncentrací.⁶³

---

⁶⁰ FAULKNER, Neil. The Battle of Austerlitz: Napoleon's Masterpiece. *Military History Matters* [online]. 15 November 2015, 5(6) [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.military-history.org/feature/the-battle-of-austerlitz-napoleons-masterpiece.htm>

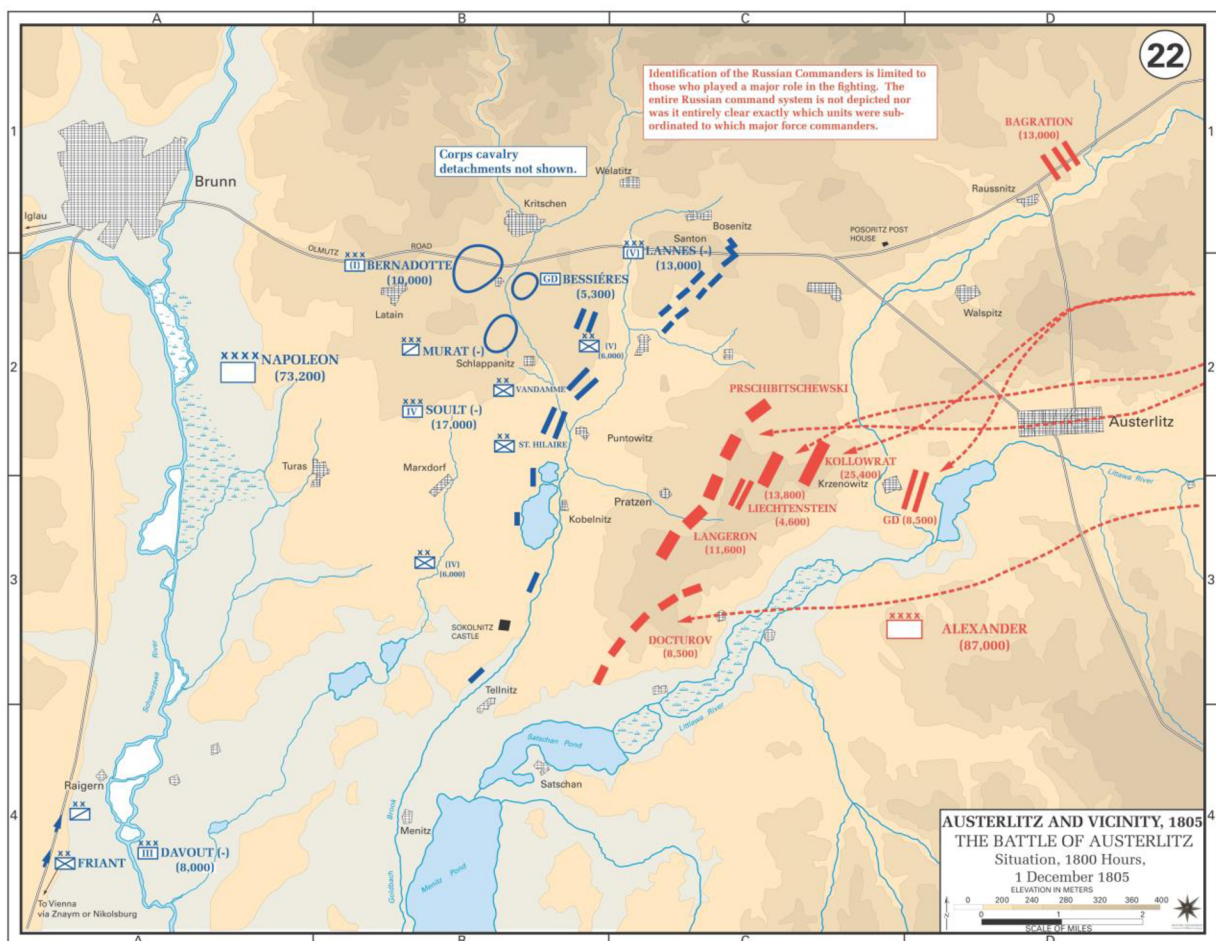
⁶¹ MITCHELL, A. Wess. *The Grand Strategy of the Habsburg Empire*. Princeton: Princeton University Press, 2019. ISBN 9780691196442. str. 196-199

⁶² FAULKNER, Neil. The Battle of Austerlitz: Napoleon's Masterpiece. *Military History Matters* [online]. 15 November 2015, 5(6) [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.military-history.org/feature/the-battle-of-austerlitz-napoleons-masterpiece.htm>

⁶³ O změnách v organizační struktuře vojsk během Napoleonských válek bude zmínka v poslední části práce

V Bavorsku porazil hlavní rakouskou armádu pod maršálem Mackem, a pochodoval na Vídeň, kterou obsadil, zatímco zbytek rakouských vojsk spojených s ruskou armádou pod Kutuzovem se uchýlil k Olomouci. Prusko se chystalo ke vstupu do Koalice a Napoleon potřeboval vybojovat rozhodující bitvu dříve, než bude čelit přílišné přesile.

Napoleon nalákal rusko-rakouské vojsko k bitvě tím, že rozdělil svoji armádu, aby vypadala menší, *ve snaze snížit vnímanou sílu jeho armády*. Zároveň požádal o příměří, aby *snížil vnímanou ochotu přistoupit k bitvě, a w svoji sílu použít*. Očekával, že se mu spojenecká armáda pokusí odříznout cestu do Vídně, a tím i přístupovou cestu, a proto záměrně opustil Pracenskou vrchovinu, z níž bylo možné cestu do Vídně snadno odříznout. Před bitvou oslabil svoje pozice na pravém křídle, aby ještě *snížil vnímané náklady na vstup do duelu/bitvy tímto směrem* se snahou odříznout jeho cestu do Vídně. Tím bude oslabena obrana samotné vrchoviny, a

útokem na ni pak rozetne vedví spojeneckou armádu, jejíž jižní polovina bude v pasti v údolí obklíčeném řekami, rybníky, a kopcem.⁶⁴

Mapa bojiště⁶⁵

Bitva

Napoleonův plán vyšel. Spojenecká armáda zaútočila na jeho pravé křídlo, příchod francouzských záloh ze směru od Vídně, dříve schovaných s cílem snížit zdánlivou sílu svojí armády, ho podepřel, zatímco Napoleonův střed zaútočil na Pracenskou vrchovinu, ze které vytlačil spojeneckou armádu, odrazil protiútok ruské carské gardy a uzavřel značnou část nepřátelského vojska do kotle, kde jediná možná ústupová cesta byla přes zamrzlé rybníky. Když se zbytky spojeneckého vojska tuto cestou pokusily využít k ústupu, francouzské dělostřelectvo palbou rozbíjelo led, způsobující další ztráty.

Důsledky a ukázka konceptů

Celkově ztratilo spojenecké vojsko necelých 40 % z 89 000 mužů. Když k tomu započteme zničení 40ceti tisícové rakouské armády u Ulmu dřívě během kampaně a kontrolu Vídně, tak Napoleon zasáhl všechna tři hlavní clausewitzská „těžiště“ síly⁶⁶. Tím dostal Rakousko do situace, že *subjektivní náklady na pokračování v konfliktu* byly vysoké a očekávání vývoje konfliktu takové, že Rakousko podepsalo příměří a mírovou smlouvu.⁶⁷

---

⁶⁴ FAULKNER, Neil. The Battle of Austerlitz: Napoleon's Masterpiece. *Military History Matters* [online]. 15 November 2015, 5(6) [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.military-history.org/feature/the-battle-of-austerlitz-napoleons-masterpiece.htm>

⁶⁵ File:Battle of Austerlitz, Situation at 1800, 1 December 1805.png. In: *Wikimedia Commons* [online]. Wikimedia Foundation [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Battle_of_Austerlitz,_Situation_at_1800,_1_December_1805.png

⁶⁶ „Těžiště“ nepřítele je podle Clausewitze místo, jehož zasáhnutím dosáhneme největšího efektu viz. VON CLAUSEWITZ, Carl, Louise WILLMOT, J.J. GRAHAM a F.N. MAUDE. *On War*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 1997. 373 s ISBN 978-1-85326-482-5 str. 351-354

⁶⁷ FAULKNER, Neil. The Battle of Austerlitz: Napoleon's Masterpiece. *Military History Matters* [online]. 15 November 2015, 5(6) [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.military-history.org/feature/the-battle-of-austerlitz-napoleons-masterpiece.htm>

Zároveň na tomto příkladu můžeme sledovat *princip nestálosti*. I když Napoleon svým vítězstvím donutil Rakousko k podepsání mírové smlouvy, nebyla odstraněna příčina konfliktu, a proto, stejně jako dříve, se Rakousko o tři roky později připojilo k další koalici (válka Páté koalice), a později znovu (válka Šesté koalice).

Konkrétně do Šesté koalice pak svůj vstup načasovalo Rakousko tak, že Napoleon byl oslaben válkou proti Británii a španělským guerillám na Iberijském poloostrově a také selháním tažení do Ruska (*snížení vnímané síly S⁶⁸*, a zároveň byla rakouská armáda zreformována a početně doplněna. (Příprava jako odolnost proti impozici transakčních nákladů.)

---

⁶⁸ MITCHELL, A. Wess. *The Grand Strategy of the Habsburg Empire*. Princeton: Princeton University Press, 2019. ISBN 9780691196442 str. 216-223

Případová studie č.2: Ruská invaze na Ukrajinu 2022

Na tomto příkladu ukážeme prediktivní schopnost aplikace teorie transakčních nákladů. Sledujeme-li optikou naší teorie chování jednotlivých aktérů potencionálních konfliktů, vidíme na jejich chování přípravu na různé akce. Díky tomu můžeme sledovat pouze jejich chování, a nemusíme přemýšlet nad tím, jak moc jsou různé potencionální akce, které mohou provést "racionální". Protože díky různým hodnotovým žebříčkům může to, co se zdá neracionální nám, být pro jiného aktéra naprosto racionální. (Tím se opět dostáváme k subjektivismu a neschopnosti interpersonálního srovnání).

Po anexi Krymu a pokusu o anexi Donbasu skrze diverzní akce v roce 2014 a následujícím zavedením velmi omezených sankcí začali ruští „decision-makers“ podnikat kroky 1) k ochraně před impozicí transakčních nákladů 2) k zvýšení vlastních kapacit. Tyto kroky můžeme rozdělit do 3 kategorií.

- 1) Kroky s cílem snížit dopady případných dalších sankcí na ruskou ekonomiku → *Ochrana před impozicí transakčních nákladů na akce, které by mohly vyvolat nepřátelskou reakci.*
  - a) vybudování vlastního digitálního platebního systému⁶⁹
  - b) makroekonomická politika s cílem vybudování vysokých devizových rezerv⁷⁰
  - c) budování (s menším či větším úspěchem) vztahů se zeměmi, u kterých lze očekávat, že by se k dalším sankcím nepřipojily, především kvůli rivalitním vztahům se Spojenými státy. K nim můžeme zařadit klasické revizionistické mocnosti, čili státy nespokojené se statusem quo v rámci

---

⁶⁹ SEDDON, Max a Polina IVANOVA. How Putin's technocrats saved the economy to fight a war they opposed. *The Financial Times* [online]. 16 December 2022 [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/fe5fe0ed-e5d4-474e-bb5a-10c9657285d2>

⁷⁰ Ibid., pozn. pomohla k tomu situace Ruska, jakožto ekonomiky s dlouhodobou pozitivní bilancí běžného účtu

struktury mezinárodních vztahů, pravidel či s teritoriálními ambicemi.⁷¹ Státy nespokojené s "Pax Americana" - mezinárodním světovým řádem se Spojenými státy jako garantující velmocí, určující pravidla hry, mezi něž patří nemyslitelnost dobovačných válek o teritorium. Nejdůležitější takovou zemí je Čína.⁷²

- d) plynovody Nord Stream 1 & Nord Stream 2 – vybudováním těchto plynovodů Rusko začalo dodávat plyn do Německa přímo, bez nutnosti vést plynovod státy východní Evropy. Tím zbavilo Polsko a Ukrajinu schopnosti vypnout dodávky plynu do Německa, pokud by Německo podporovalo ruskou politiku.⁷³

2) *Zvýšení transakčních nákladů na provedení nepřátelské akce v reakci na ruskou akci*

- a) korumpování evropských politických špiček - cílem bylo vytvářet prostředí přátelského k Rusku a podporujícího jeho zahraniční politiku. Úspěšné bylo především v zemích, jako je Německo a Francie, kde se historické zkušenosti, geografická poloha a subjektivně geopolitické zájmy lišily od těch charakteristických pro státy střední a východní Evropy.
- b) podpora politiky způsobující zvýšení energetické závislosti na Rusku skrze lobbying a podporu environmentalistických skupin.⁷⁴ Nejvýznamnější efekt mělo odstavení německých jaderných elektráren a snaha přejít na

---

⁷¹ COHEN, Elliot A. *The Big Stick: The Limits of Soft Power & the Necessity of Military Force*. New York: Basic Books, 2016. ISBN 9780465044726. str. 149-151

⁷² Ibid.

⁷³ STEVENS, Jordan. Nord Stream 2 explained: What it is and why it's proving controversial. *CNBC* [online]. 2019, 21 May 2019 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.cnbc.com/2019/05/21/nord-stream-2-explained-what-it-is-and-why-its-proving-controversial.html>

⁷⁴ HARVEY, Fiona. Russia 'secretly working with environmentalists to oppose fracking'. *The Guardian* [online]. 2014, 19 June 2014 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2014/jun/19/russia-secretly-working-with-environmentalists-to-oppose-fracking>

"obnovitelné zdroje energie". Jelikož OZE jsou zdroje intermittentní čili občasné, musí existovat záloha pro případ, když nefungují, v kapacitě 1:1. Na to se používají především elektrárny plynové, protože jdou nahodit během pár minut. Výstavbou větrných a solárních elektráren se zvyšuje závislost na plynových elektrárnách.⁷⁵

- c) snižování dodávek plynu do Evropy v roce 2021 - od jara 2021 Rusko snižovalo dodávky plynu do Evropy, jako výmluvy posloužily údajné problémy technického charakteru. Ruská státní plynárenská společnost nenaplnila svoje zásobníky v Evropě. Efektem byla zvýšená citlivost na případné výpadky dodávek plynu. Přímé kroky jako tento, připravující půdu pro provedení hrozeb v případě nesplnění požadavků ($S \uparrow$, $w \uparrow$) jsou červenou vlajkou, která by měla upozornit na zvýšenou pravděpodobnost vstupu do kinetického konfliktu.
- d) podkopávání schopnosti Ukrajiny se bránit - Rusko provádělo dlouhodobou kampaň napříč doménami konfliktu za účelem snížení schopnosti ukrajinských ozbrojených složek, ukrajinské státní správy a ukrajinského obyvatelstva vzdorovat invazi. Metody byly následující: 1) propaganda s cílem snížení ochoty západních států podpořit Ukrajinu dodávkami vojenského materiálu za využití médií, a to prostřednictvím zkorumpovaných nebo výraznými kognitivními schopnostmi neoplývající jedinců - politiků, "expertů", lobbistů apod., kteří přejímají ruské narativy o užitečnosti zbrojních dodávek⁷⁶ 2) likvidace vojenského

---

⁷⁵ SCHELLENBERGER, Michael. Why Renewables Advocates Protect Fossil Fuel Interests, Not The Climate. *Forbes* [online]. 2019, 2 Mar 2019 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/michaelshellenberger/2019/03/28/the-dirty-secret-of-renewables-advocates-is-that-they-protect-fossil-fuel-interests-not-the-climate/>

⁷⁶ Příklad: CHARAP, Samuel a Scott BOSTON. *The West's Weapons Won't Make Any Difference to Ukraine* [online]. Foreign Policy, 21 January 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2022/01/21/weapons-ukraine-russia-invasion-military/>

materiálu na i mimo území Ukrajiny.⁷⁷ 3) korupce ukrajinských politiků a důstojníků^{78,79}

e) Všechny akce provedeny s úmyslem $S_{\text{reálnáukrajiny}} \downarrow W_{\text{reálnáukrajiny}} \downarrow$

3) *Facilitace vlastních schopností provést invazi*

a) vojenská modernizace⁸⁰

b) na jaře 2021 ponechání velkého množství vojenské techniky na hranicích s Ukrajinou, před invazí k ní stačilo dovést pouze vojáky ji obsluhující⁸¹

K rozhodnutí spustit invazi mohly přispět kroky ze strany západních politiků, které podkopávaly ochotu Ukrajinu bránit, popř. jí pomoci materiálem, v rovnici $S \cdot w$ tato prohlášení a akce měly za efekt snížení w . Lineární logikou, kterou zjevně používaly, by tyto kroky vedly k "deeskalaci", ale jelikož jejich protějškem byly ruské vládnoucí struktury a v jejich čele Vladimir Putin, měly opačný efekt. Proč? To vysvětluje následující podkapitola.

---

⁷⁷ BAUMANOVÁ, Tereza. *Do výbuchu ve Vrbětčích byli zapojeni ruští agenti, oznámil Babiš. Česko jich osmnáct vyhostí* [online]. Česká Televize, 18. 4. 2021 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3299339-do-vybuchu-municniho-arealu-ve-vrbeticich-byly-podle-zjisteni-ceskych-bezpecnostnich>

⁷⁹ MILLER, Chrstopher. *Zelenskyy wants to replace Ukraine's top spy after security failures* [online]. POLITICO, 23. 6. 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.politico.com/news/2022/06/23/zelenskyy-top-spy-security-failures-00041794>

⁸⁰ THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES (IISS). *Russia's Military Modernisation: An Assessment*. London: Routledge, 2020, 188 s. ISBN 9780367698119.

⁸¹ BIELIESKOV, Mykola. *The Russian and Ukrainian Spring 2021 War Scare* [online]. Center for Strategic and International Studies, 21 September 2021 [cit. 2022-12-21]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/russian-and-ukrainian-spring-2021-war-scare>

Typologie institucionálního prostředí

Do vrcholových politických funkcí se v různých systémech dostávají lidé s odlišnými kvalitami. Systémy, ve kterých je k vzestupu výhodné oplývat jistými schopnostmi, evolučním procesem eliminují osoby těmito schopnostmi neoplývající. Tak systémy generují na vysoké pozice představitele, kteří se podobají systému samotnému.⁸²

V systémech cenících si schopností budování konsenzu, politické agitace, demagogie a maximalizace prosperity, jako jsou např. současné liberálně-demokratické systémy, se tak generují politici a decision-makers s viděním světa a jeho problémů téměř exkluzivně skrze lineární logiku. V systémech charakterizovaných absencí schopnosti systému vynutit právní obligace, prevalencí strategického jednání a přítomností válku-připomínajících dějů, jako jsou likvidace skupin obyvatelstva či výrazné represe, se evolučním procesem eliminují ti, kteří se v takovém prostředí pohybovat nedokáží. Takovými příklady jsou nejen autokracie, ale i pouliční gangy a mafie, jejichž války jsou jevem nejvíc připomínajícím války a konflikt mezi státy.⁸³

---

⁸² LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s. ISBN 978-0674007031 str. 211-217

⁸³ SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford University Press, 1963. ISBN 9781015203600 str. 12

Analýza strategické komunikace

Před invazí jak představitelé Ruské federace, tak Spojených států a dalších západních států pronášením výroků, hrozeb, a varování vědomě a možná i nevědomě signalizovali vůči svým protivníkům důsledky, které by to či ono chování mělo, či nemělo. V této podkapitole budeme analyzovat vybranou komunikace a provedené kroky vládních představitelů Spojených států a Ruska. Ukrajinské představitele nezahrneme z toho důvodu, že jejich reakcí by rozhodnutí Ruska vstoupit do konfliktu nemohlo být ovlivněno.

1) *Zrušení sankcí na Nord Stream 2*⁸⁴

Tento krok podniknutý Bidenovou administrativou v létě 2021 mohl být vnímán jak signalizující malou ochotu Spojených Států jít do konfliktu nejen s Ruskou Federací, ale i jako podřízení se Německu v rámci Evropské politiky. Vzhledem k ekonomickým vazbám Německa a Ruska tak snížil vnímání Ruska o Americké ochotě imponovat na něj zvýšené náklady na vstup do transakce/konfliktu ve východní Evropě.

2) *„Biden vylučuje nasazení Amerických vojáků na Ukrajině“*⁸⁵

Vyloučením kinetické americké reakce na potencionální Ruskou invazi americký prezident výrazně snížil Rusy vnímanou ochotu w Rusku potrestat. I kdyby to byla realita, vyřčením ztratil možnost vnímání potence k zvýšení transakčních nákladů. Pokud by mlčel, museli by s tím Rusové počítat jako s možnou variantou která může mít odstrašující efekt. Jediným možným ziskem by bylo případné odrazení od "Pearl Harboru edice 2022", kdy by při počátku invaze Rusové zaútočili i na koncentrace Amerických sil v Evropě. Pro provedení toho by ale museli mít velmi nízké mínění o Americké síle S, a v tom případě by veřejnou formulací tohoto postoje příliš nezměnil.

---

⁸⁴ MOORE, Mark. Biden waiving sanctions on Russian pipeline because 'it's almost completely finished'. *New York Post* [online]. 2021, 26 May [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://nypost.com/2021/05/26/biden-waiving-sanctions-on-russian-pipeline-because-its-finished/>

⁸⁵ NELSON, Steve. Biden: US troops in Ukraine 'not on the table' to deter Russia. *New York Post* [online]. 2021, 8. December [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://nypost.com/2021/12/08/biden-us-troops-to-ukraine-not-on-the-table/>

Ve stejném rozhovoru americký prezident mluvil pouze o "ekonomických důsledcích" pro Ruskou federaci. Celý tento rozhovor byl vzhledem k efektu odstrašení Ruska, americké ochoty w zvýšit transakční náklady na vstup/provedení invaze na Ukrajinu katastrofální.

- 3) *Odmítnutí poslat pokročilé zbraňové systémy Ukrajině*⁸⁶ - Tento krok byl administrativou amerického prezidenta vnímán jako kontraproduktivní, "protože by mohl být pro Rusko provokativní v okamžicích, kdy se jej snažíme přimět k deeskalaci". Předchozí věta byla parafráze poradce pro národní bezpečnost Jacka Sulivanna, jež tím projevil chápání konfliktu ve světle lineární logiky- "chceme mír, připravujme se na něj". Opak chápání paradoxní logiky řídící strategické interakce "chceš-li mír, chystej válku. Tento krok opět snižoval $w_{\text{američanů}}$.

- 4) *Putin vyhrožuje po oznámení invaze*⁸⁷ - Těsně po zahájení invaze přenesl ruský prezident projev, ve kterém vyhrožoval „důsledky jaké svět ještě neviděl“ pokud bude někdo komplikovat Ruskou invazi. Tím se snažil nastavit transakční náklady na vstup do konfliktu vysoko s cílem odradit západní státy od intervence a pomoci Ukrajině. Díky tomu, že Rusko za dodávky pomoci západní státy doposud nějak nepotrestalo, ale vyřčení hrozeb, a jejich následovné neplnění, snižuje vnímanou ochotu w_{ruska} použít sílu.

---

⁸⁶ BERTRAND, Natasha, Jim SCIUTTO a Katie Bo LILLIS. Russia continues to amass new troops near Ukraine's border despite Biden urging Putin to de-escalate tensions. *CNNpolitics* [online]. 2021, 17. December [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2021/12/17/politics/russia-troops-ukraine-border-biden/index.html>

⁸⁷ HEINTZ, Jim a et CO. Russia attacks Ukraine as Putin warns countries who interfere will face 'consequences you have never seen'. *PBS* [online]. 2022, 24 February [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://www.pbs.org/newshour/world/russia-launches-attacks-ukraine-as-putin-warns-countries-who-interfere-consequences-you-have-never-seen>

Shrnutí

Rusko si dlouhodobě připravovalo půdu pro podniknutí invaze na Ukrajinu. Pokud použijeme optiku transakčních nákladů ve světle logiky strategie, chápeme, jak Ruské kroky signalizovali agresivní záměr. Ruské akce, které měli spustit alarm byli ty s krátkou dobou působnosti, mezi ně patřilo především snižování dodávek plynu do Evropy od jara 2021. To vylučovalo, že záměr přesunutí velkého množství vojenských jednotek k ukrajinským hranicím byla pouze snaha donutit Ukrajinu k ústupkům, či sabotáž její ekonomiky hrozbou války. Když byl jasný agresivní záměr, rozšířením analýzy transakčních nákladů o utopené náklady bychom bývali mohli konstatovat, že agrese nebude pouze omezená, ale maximalistická. Protože pokud budou na Rusko uvaleny sankce v každém případě, nemá cenu omezovat své záměry. V terminologii teorie her tak mělo Rusko striktně dominantní strategii pokusit se anektovat celou, či velkou část Ukrajiny.

Transakční náklady a process institucionální změny

Hradby a kanóny

Rozvoj architektury, kamenictví a inženýrských metod umožnil od 9.st. vytvoření vysoce efektivních opevněných sídel - hradů. Efektivnější než dřívější především dřevěná opevnění, umožňují jejich majitelům efektivní kontrolu nad blízkým okolím, a možnost uchýlit se do bezpečí hradebních zdí v případě ohrožení. To umožnilo koncentraci moci na nižších úrovních, kdy hrad sloužil jako efektivní multiplikátor síly feudálního pána. Množství zdrojů, které obléhání hradů spotřebovalo, způsobuje decentralizace moci z centra státního útvaru do jeho periferií, protože panovníci měli vysoké transakční náklady na vstup do konfliktu s cílem vynucení poslušnosti příliš nezávisle se chovajícího vazala. Stručněji řečeno, panovníkovi by s velkou pravděpodobností dříve došli peníze dřív, než by se mu podařilo hrad odbojného vazala dobýt.⁸⁸

K porážení protivníka a donucení ho k splnění své vůle tak museli panovníci většinou dobýt i místo, kam se uchýlil v případě porážky v poli. Díky tomu se proměnila podoba středověkých válek, jejichž hlavní náplní bylo obléhání a dobývání hradů a opevněných měst, čím se lišila od početně masivních bitev starověku. Velká polní vojska vyžadovala vysokou schopnost státu mobilizovat zdroje, a pokud protivník odmítal podstoupit bitvu, mohla jejich údržba panovníky zbavit schopnosti pokračovat v konfliktu. Feudální družiny doprovázející místní šlechtice takovouto schopnost koncentrace zdrojů nevyžadovali, protože je vydržoval sám panovníkův vazal.⁸⁹

---

⁸⁸ COHEN, Eliot A. a et. co. Medieval Strategy. *Encyclopedia Britannica* [online]. Encyclopedia Britannica, 2022 [cit. 2022-12-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/strategy-military/Medieval-strategy>

⁸⁹ Ibid.

Pokrok a proměny vojenských technologií změnil transakční náklady na konflikt, a protože *raison d'être* státu je válka, transformovala tím měnila charakter státních útvarů skrze jejich schopnost mobilizovat zdroje a vynutit si poslušnost.

Střelný prach byl objeven v Číně, kde se ve 12.st. objevily i první kanóny. Mongolští cháni pak efektivně využili znalosti čínských inženýrů při svých dobovačných kampaních, a vybudovali státní útvary napříč celou Eurasií. Skrze interakce s Mongoly se tak znalost střelného prachu šířila i do Evropy. Rozšíření různých forem střelných zbraní začalo nabírat tempo na konci 14. století, a dobytí Konstantinopole Osmanskými Turky 1453 díky použití nových kanónů které rozbořily zdánlivě nepřekonatelné theodosiánské hradby, bylo předzvěstí změn které přišly v následujících staletích.⁹⁰

Kanóny schopné zbořit hradby tak zbavily panovníkovi vazaly a slabší státní útvary výhody času a defenzivy, kterou do té doby hradby poskytovaly. Typ opevnění, který vzniknul v reakci na hrozbu představovanou dělostřelectvem byly Vaubanské pevnosti, které měly geometricky vyměřené tvary tak, aby minimalizovali kinetickou sílu dělostřelecké munice a zároveň neměli žádné slepé úhly, kudy by se mohl útočník přiblížit. Konstrukce takových pevností, schopných odolat delšímu obléhání byla však kapitálově náročná podobně jako v současnosti stavba letadlové lodi⁹¹. Což mělo za následek snížení jejich výskytu v poměru ke středověkým hradům, další marginalizaci slabších mocností. Podobně dělostřelectvo bylo extrémně nákladné na výrobu, údržbu, a zásobování. Proto si jej mohli dovolit pouze bohatší státní útvary, které tím získali další výhodu proti těm slabším. Tyto změny vedli k tomu, že polní bitvy se stali znova rozhodující, protože opevnění již neposkytovala časově téměř neomezenou obranu, a ta která ochranu poskytovala byla řádově nákladnější než v minulosti. Hradby přestali vyrovnávat kvantitativní a

---

⁹⁰ TENG, Jimmy. *Musket, Map and Money:: How Military Technology Shaped Geopolitics and Economics*. London: Versita, 2013. ISBN 9783110399264. Kapitola 7

⁹¹ MITCHELL, A. Wess. *The Grand Strategy of the Habsburg Empire*. Princeton: Princeton University Press, 2019. ISBN 9780691196442 str. 97

kvalitativní rozdíly armád mezi silnějšími a slabšími. Změna vojenské technologie umožnila silným státům získávání kontroly nad státy slabšími, čím je ještě více posílila.⁹²

Nutnost extrakce zdrojů k financování velkých polních armád s centrálním velením nutila vytvářet státy formální byrokratické struktury, a otevřeli cestu k cestu ke vzniku absolutismu a moderního státu.⁹³

Shrnutí

Optikou transakčních nákladů vidíme, že hrady fungovaly jako zábrana zvyšující subjektivní transakční náklady na pokus centralizovat moc, proto byla ve vrcholném středověku státní autorita více decentralizovaná. Naopak, po zavedení dělostřelectva schopného zbořit hradby středověkých hradů se proces obrátil, a transakční náklady na centralizaci moci byly menší, což vedlo ke vzniku větších státních útvarů, a profesionální byrokracie, vedoucí k fenoménu moderního státu.

---

⁹² PARKER, Geoffrey. *The Military Revolution: Military Innovation and the Rise of the West, 1500–1800. The Historical Journal*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988, **32**(1). str. 67-69

⁹³ Ibid.

Závěr

V bakalářské práci jsem formuloval metodu aplikace teorie transakčních nákladů pro studium konfliktu. Dosáhl jsem toho induktivně-deduktivní metodou skrze studium teorií vojenského umění a strategie, a izolací konceptů a přemenu jich v proměnné, které mi umožnili popsat a predikovat chování aktérů mezinárodních konfliktů, jak již v kinetické fázi konfliktu, tak těch jejíž přetavení ve válku pouze hrozí. Nejdůležitější bylo zaměnit lineární logiku ekonomických a kooperativních interakcí za logiku paradoxní, která řídí jevy a děje nekooperativní. Tomu jsem věnoval první část práce.

V druhé části práce jsem metodu aplikoval na Bitvu u Slavkova, popsal chování aktérů a procesy jejichž prostřednictvím probíhala změna. Na druhé případové studii, konkrétně přehledy k ruské invazi na Ukrajinu v únoru 2022 jsem ukázal možnost využití této metody k predikci chování záměrně jednajících aktérů. Jednotlivé akce, i děj jako celek jsem kategorizoval dle jejich možných následků. K budoucí diskuzi lze nabídnout studium předejití podobných situací. Dle mého názoru by bylo bývalo možným souborem akcí, které by dostatečně zvýšili subjektivní transakční náklady pro ruské decision-makers rozmístění jednotek NATO, nutně obsahujících jednotky Spojených států na území Ukrajiny ve snaze Rusko "předběhnou". A to ne ve formě pouze jakési roznětky, jejíž zažehnutí by spustilo potrestání, ale sil dostatečných k odrazení útoku ruských jednotek soustředěných okolo Ukrajiny s cílem změnit ruskou percepci výsledků akce v nemožnost získání jakkoli podstatného kusu území.

V třetí části jsem skrze metodu aplikace teorie transakčních nákladů pro popis mechanismu spouštěčů institucionální změny.

O některých konceptech, o nichž jsem se během vypracovávání práce domníval, že jsou originální, mě hlubší studium pramenů přesvědčilo o opaku. Konkrétně jde o chápání procesu vyřešení nekooperativního konfliktu jako procesu smlouvání, což, jak jsem zjistil již zaznamenal americký ekonom Thomas C. Schelling, a vnímání konfliktu jako ne jako jednotlivých osamocených, ale jako v kontinuálně

dynamický proces se spojujících, opět Thomas C. Schelling a Robert Aumann, oba laureáti Nobelovi ceny za ekonomii.

Další využití by metoda transakčních nákladů ve světle paradoxní logiky jako mimoherní, "předherní" pomocník herně-teoretické analýzy. Kdy by sledováním akcí prováděných hráči, které zvyšují či snižují transakčních nákladů k volbě dané strategie umožňovalo pokoušet se o odhadnutí preferované strategie hráčů bez ohledu na analýzu prostřednictvím opakovaných her.

Zdroje a prameny

COHEN, Elliot A. *The Big Stick: The Limits of Soft Power & the Necessity of Military Force*. New York: Basic Books, 2016. ISBN 9780465044726

LUTTWAK, Edward N. *Strategy: The Logic of War and Peace: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2010. 308 s ISBN 978-0674007031

SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict*. Reprint. New York: Oxford University Press, 1963. ISBN 9781015203600

MITCHEL, A. Wess. *The Grand Strategy of the Habsburg Empire*. Princeton: Princeton University Press, 2019. ISBN 9780691196442

THAYER MAHAN, Alfred. *The Influence of Sea Power Upon the French Revolution and Empire, 1793-1812: Both Volumes - the Complete and Unabridged Naval History of France before ... the Napoleonic Wars, with Map Illustrations*. 1892. Reprint, Pantianos Classics, 2018. ISBN 9781987607499

TENG, Jimmy. *Musket, Map and Money:: How Military Technology Shaped Geopolitics and Economics*. London: Versita, 2013. ISBN 9783110399264.

THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES (IISS). *Russia's Military Modernisation: An Assessment*. London: Routledge, 2020, 188 s. ISBN 9780367698119.

VON CLAUSEWITZ, Carl, Louise WILL MOT, J.J. GRAHAM a F.N. MAUDE. *On War*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 1997. 373 s ISBN 978-1-85326-482-5

HUERTA DE SOTO, Jesús. *Teorie dynamické efektivity*. Praha: Dokořán, 2013. ISBN 978-807-3635-725

JOMINI, Antoine-Henri, G.H. MENDELL a W.P. CRAIGHILL. *The Art of War*. independently published, printed by Amazon, 2020. ISBN 9798580406114

Odborné články

PARKER, Geoffrey. The Military Revolution: Military Innovation and the Rise of the West, 1500–1800. *The Historical Journal*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988, **32**(1).

JACKSON, Matthew O. *A Brief Introduction to the Basics of Game Theory* [online]. 5 December 2011 [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1968579

KIMBROUGH, Erik O., Kevin LAUGHREN a Roman M. SHEREMETA. War and Conflict in Economics: Theories, Applications, and Recent Trends. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 2017, 178(4). Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/318700181_17-13_War_and_Conflict_in_Economics_Theories_Applications_and_Recent_Trends

AUMANN, Robert. War and Peace. *Proceedings of the National Academy of Science of the United States of America* [online]. 2006, 8 Nov 2006, **103**(46) [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: https://www.academia.edu/78583185/War_and_peace

LEESON, Peter T. Trading with Bandits. *The Journal of Law and Economics* [online]. **50**(2), 303-321 [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: doi:<http://doi.org/10.1086/511320>

JANKOVIC, Ivan a Walter Block. Private Property Rights, Government Interventionism and Welfare Economics. *Review of Economic Perspectives* [online]. 2019, Prosinec, **19**(4), 365-397 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/338109649_Private_Property_Rights_Government_Interventionism_and_Welfare_Economics

MACKAY, Niall. Lanchester combat models. *History and Overview* [online]. 13 June 2006 [cit. 2022-12-21]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Lanchester-combat-models-MacKay/7dbba649df07e33c4485b4d172a1097f1431cf30#references>

COASE, Ronald H. The Problem of Social Cost. *The Journal of Law and Economics* [online]. The University of Chicago Press, 1960, Říjen, 3 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/466560>

Ostatní:

BAUMANOVÁ, Tereza. *Do výbuchu ve Vrběticích byli zapojeni ruští agenti, oznámil Babiš. Česko jich osmnáct vyhostí* [online]. Česká Televize, 18. 4. 2021 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3299339-do-vybuchu-municniho-arealu-ve-vrbeticich-byly-podle-zjisteni-ceskych-bezpecnostnich>

COHEN, Eliot A. a et. co. Medieval Strategy. *Encyclopedia Britannica* [online]. Encyclopedia Britannica, 2022 [cit. 2022-12-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/strategy-military/Medieval-strategy>

BIELIESKOV, Mykola. *The Russian and Ukrainian Spring 2021 War Scare* [online]. Center for Strategic and International Studies, 21 September 2021 [cit. 2022-12-21]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/russian-and-ukrainian-spring-2021-war-scare>

CHARAP, Samuel a Scott BOSTON. *The West's Weapons Won't Make Any Difference to Ukraine* [online]. Foreign Policy, 21 January 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2022/01/21/weapons-ukraine-russia-invasion-military/>

HARVEY, Fiona. Russia 'secretly working with environmentalists to oppose fracking'. *The Guardian* [online]. 2014, 19 June 2014 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2014/jun/19/russia-secretly-working-with-environmentalists-to-oppose-fracking>

MILLER, Christopher. *Zelenskyy wants to replace Ukraine's top spy after security failures* [online]. POLITICO, 23. 6. 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.politico.com/news/2022/06/23/zelenskyy-top-spy-security-failures-00041794>

SCHELLENBERGER, Michael. Why Renewables Advocates Protect Fossil Fuel Interests, Not The Climate. *Forbes* [online]. 2019, 2 Mar 2019 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/michaelshellenberger/2019/03/28/the-dirty-secret-of-renewables-advocates-is-that-they-protect-fossil-fuel-interests-not-the-climate/>

STEVENS, Jordan. Nord Stream 2 explained: What it is and why it's proving controversial. *CNBC* [online]. 2019, 21 May 2019 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.cnbc.com/2019/05/21/nord-stream-2-explained-what-it-is-and-why-its-proving-controversial.html>

What is Kriegspiel. International Kriegspiel Society [online]. [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://kriegspiel.org/what-is-kriegspiel/>

INSINNA, Valerie. Top American generals on three key lessons learned from Ukraine. In: *Breaking Defense* [online]. 2022 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://breakingdefense.com/2022/03/top-american-generals-on-three-key-lessons-learned-from-ukraine/>

TACTICAL PLANNING B2B2367 STUDENT HANDOUT. <https://www.trngcmd.marines.mil/Portals/207/Docs/TBS/B2B2367%20Tactical%20Planning.pdf> [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://www.trngcmd.marines.mil/Portals/207/Docs/TBS/B2B2367%20Tactical%20Planning.pdf>

HOTTMAR, Aleš. Gripen proti F-35, bitva o nového strážce českého nebe právě vrcholí. *Czech Air Force* [online]. 2022 [cit. 2022-07-03]. Dostupné z: <http://czechairforce.com/news/gripen-proti-f-35-bitva-o-noveho-strazce-ceskeho-nebe-prave-vrcholi/>

GROHMAN, Jan. *Česká republika kupuje víceúčelové stíhačky F-35A Lightning II a bojová vozidla CV90* [online]. 21. 7. 2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.armadinoviny.cz/ceska-republika-kupuje-viceucelove-stihacky-f-35a-lightning-ii-a-bojova-vozidla-cv90.html>

VÁVROVÁ, Iveta. Piloti se na F-35 snadno přeučí, říká nový velitel vojenského letiště v Čáslavi. *Český Rozhlas* [online]. 1. listopadu 2022 [cit. 2022-12-19].

Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vojenske-letiste-caslav-jaroslav-tomana-rozhovor_2211011811_kro

Gripen E Series. SAAB [online]. [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.saab.com/products/gripen-e-series>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Battle of Kursk. Encyclopedia Britannica [online]. 2022, 28.6 [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Battle-of-Kursk>

FAULKNER, Neil. The Battle of Austerlitz: Napoleon's Masterpiece. *Military History Matters* [online]. 15 November 2015, 5(6) [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.military-history.org/feature/the-battle-of-austerlitz-napoleons-masterpiece.htm>

File:Battle of Austerlitz, Situation at 1800, 1 December 1805.png. In: *Wikimedia Commons* [online]. Wikimedia Foundation [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Battle_of_Austerlitz,_Situation_at_1800,_1_December_1805.png

SEDDON, Max a Polina IVANOVA. How Putin's technocrats saved the economy to fight a war they opposed. *The Financial Times* [online]. 16 December 2022 [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/fe5fe0ed-e5d4-474e-bb5a-10c9657285d2>
